

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

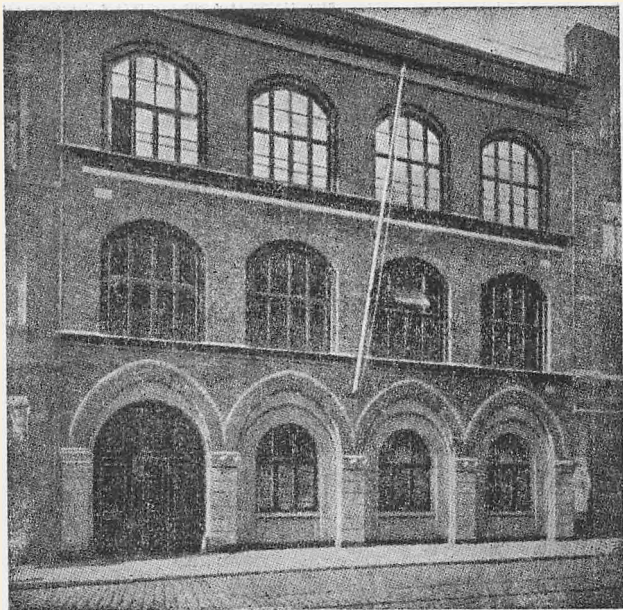
63

LÆRERHØJSKOLEN I JYLLAND
1937

MEDDELELSER FRA AKADEMIET I AARHUS

LÆRERHØJSKOLEN
I
JYLLAND

1937

Lærerhøjskolen i Jylland,
Aarhus Akademi's 1. Afd.

Indhold:

	Side
Forord.....	6
Forstander, Magister <i>Gustav Albeck</i> : Bemærkninger til Anders Sørensen Vedels Redaktion af Visen om Dronning ^o Dagmars Død ...	7
Beretning	21
Indbydelse.....	25
Forstanderskiftet.....	29

LÆRE RHØJSKOLEN I JYLLAND

er en Privatinstitution, oprettet 1931. Undervisningen sker i en Række Aarskursus og kortere Kursus for Seminariedimitterende og andre Lærere og Lærerinder, der vil dygtiggøre sig yderligere til Arbejdet i Skolens Tjeneste. Kursisterne besøger Undervisningen i Aarhus eller læser som Fjernkursister.

I Læseåret 1936—37 har 54 Kursister fulgt Kursus, dels Nærkursister, og følgende Undervisningen paa selve Skolen, dels Fjernkursister fra hele Landet, dog især fra Jylland.

*

Henvendelse om Optagelse paa Aarskursus for det kommende Skoleaar maa indeholde nøjagtige Oplysninger om den kursussøgendes Kundskaber i de(t) Fag, hvori Aarskursus ønskes, samt om Dimission og Beskæftigelse, hvortil Skema faas tilsendt fra Kontoret, Guldsmedgade 25, Aarhus.

Lærerhøjskolens Forstander, Magister G. Albeck træffes pers. Skoledage Kl. 4—5 Em. paa Højskolens Kontor, Tlt. Aarhus 6670, til andre Tider efter telefonisk Aftale. Forstanderen; Privattelefon er Aarhus 9071.

Bemærkninger til Anders Sørensen Vedels Redaktion
af Visen om

Dronning Dagmars Død.

Af *Gustav Albeck.*

I.

I Danmarks gamle Folkeviser (i det flg. forkortet til DgF.) har Udgiverne, specielt Svend Grundtvig, leveret meget Stof til Undersøgelser af, hvad man kunde kalde Anders Sørensen Vedels tekstkritiske Metode. Endnu foreligger der imidlertid ikke noget samlet Værk, der fra Grunden analyserer Hundredevisebogens Tekster for derigennem paa een Gang at belyse Vedels litterære Fysiognomi og om muligt fjerne en Del Uklarheder m. H. t. nogle af vore Folkevisers Overlevering.

En saadan Undersøgelse vilde nødvendigvis blive meget omfattende og skal alene af den Grund ikke meddeles her.*) Derimod er det Hensigten med et Par Bemærkninger at bidrage til de Detailstudier, der fra Tid til anden er gjort i Hundredevisebogen. Undersøgelsen beskæftiger sig med *Vise Nr. 25* i Hundredevisebogens anden Part, *Visen om „Droning Dagmars dødelige Afgang“*. Af denne *Vise* haves foruden Vedels Redaktion (DgF. 135 C) to danske Opskrifter (DgF. 135 A og B) samt en færøisk. (DgF. Tillæg til Bd. III p. 921 ff).

I „*Vers fra gamle Dage*“ (p. 91 ff.) har *Hans Brix* analyseret de danske Opskrifter. Han kommer til det Resultat, at A (Svanings Haandskrift) er en overarbejdet Form af *Visen*, der bl. a. har modtaget Impulser fra *Marsk Stigviserne* (DgF. 145 F), medens C (Vedels Tekst) hviler paa A, som Vedel har kendt i Haandskrift, og hvortil han føjer en Række selvstændige Læse-

*) Interessante Bidrag er ydet af Sofus Larsen: Et miskendt Kildeskrift, Tilskueren 1917 p. 137 og af Paul V. Rubow i Indledningen til Holbergselskabets Udg. af Hundredevisebogen.

maader; hvorimod B. i det hele oprindeligt bevarer Visen om Dronning Dagsmars Død.

Af disse Resultater er Konstateringen af A's Forhold til Marsk Stigvisen uigendriveligt, hvorimod andre Punkter i Prof. Brix' smukke Afhandling i hvert Fald kan diskuteres. Dette gælder f. Eks. nogle Iagttagelser vedrørende Visens midterste Part: Kongens Ridt. Brix synes her at mene, at alle 3 Haandskrifter indeholder Momenter, der peger mod en oprindeligere Form af Visen. For A-Tekstens Vedkommende synes Brix at gaa ind for dens Opfattelse af, at Kongen opholder sig paa *Gullandsborg*, for B-Tekstens Vedk. finder han Støtte for sin Formodning m. H. t. A derigennem, at B nævner Roskilde (som en Station paa Ridtets Rute fra Gullandsborg til Ribe). Endelig støtter Brix begge disse Forklaringer paa C, idet Vedel har *to* Vers om Ridtet, (ganske vist m. jyske Lokaliteter).

Brix' Formodning forudsætter imidlertid, at Vedel har kendt en Variant af Visen, der har bevaret begge Vers om Ridtet. En saadan Variant kan selvsagt ogsaa have indeholdt andre Ting af Interesse, der maaske kan spores i C. Det er derfor naturligt at prøve Muligheden af en kildemæssig Analyse af Vedels Tekst.

II.

Som Grundlag for sin Redaktion har Vedel, hvad allerede Svend Grundtvig har bemærket, anvendt Teksten fra det saakaldte „Svanings Haandskrift“, der som bekendt ikke skyldes Svaning, men nogle af Vedels Skrivere (jf. Grüner Nielsen i Danske Viser VI p. 205-6.). Allerede i dette Haandskrift har Vedel gjort Rettelser og Tilføjelser. En af de mere iøjnefaldende er en Tilføjelse til A's Strofe 9. Denne Strofe er en defekt Gengivelse af et Vers fra den ovennævnte Redaktion af Marsk Stigviserne.

Thet da vaar den liden smaa-dreng,
hand loed icke lenger for-liide,
lagde hand saddel paa ganger graa,
ørsel hin huide.

Vedel har i Randen ud for dette Vers sat følgende Strofe:

Det vaar (den) liden smaa(dr)eng
sette sig (ti)l ganger rød;
(det) vil ieg for (san)den sige:
han (re)d fast snarer (en)d fulen fløy.

Strofen fremtræder her som Variant, eller snarere Ændring til A's uforstaaelige Strofe; men i sin Redaktion i Hundredevisebogen (C) restituerer Vedel den uforstaaelige Strofe i A (uden at bemærke, at det er Marsk Stigvisens Vers, der fejlagtigt er indkommet). Vedel føjer samtidig sin Variant ind i sin Redaktion, hvorved der kommer til at optræde *to* Smaasvende i Visen:

C 13: Det da vaar den liden Smaadreng,
hand loed icke lenger forlide
oc hand rycte Sattel fra Bielcken ned
oc lagde paa Ørss hin huide.

C 14: Oc det da vaar den anden Smaadreng,
sætte sig til Ganger rød:
End reed hand langt hastiger frem,
en snaren Falck hand fløy.

At Vedel her har benyttet sig af sit Kendskab til en anden Kilde, er givet, og at den anden Kilde har haft en oprindeligere Tekst, er sandsynligt, for saa vidt som den her anførte Strofe netop kan have fristet til Sammenblanding med Marsk Stigvisens Strofe om Smaadrengen. I Stedet for at vrage har Vedel kombineret.

Hvad den af Vedel indføjede Strofe angaar, forholder Sagen sig saa mærkværdigt, at den genfindes i den lidet paaagtede færøiske Tradition af Visen. Denne Tradition er et helt Kapitel for sig. Den færøiske Vise handler ikke om Dronning Dagmar; men Sagnet om hendes Død er indflettet i en vist oprindelig norsk Digtning om Kong Erik Magnusson (Præstehader) og hans skotskfødte Hustru, der ligesom Dagmar døde ung (efter at have faaet et Barn). (Se Knut Liestøl og Moltke Moe: Norske Folkevisor II p. 227 og Liestøl i „Syn og Segn“ 1917). Reminiscenser af dette Digt synes overført til en lille norsk Visekreds om en Kong Eriks Kærlighed til en Bondemø, Hugaljo.

I den af Landstad meddelte Opskrift (Norske Folkeviser 1853, p. 327 findes følgende Strofe (Nr. 23):

Og deth*) var hennas liten smådreng
han springe pá gangaren rauth,
deth vil eg fer sanning seja,
han fór liksom fuglen flaug.

I andre Redaktioner (f. Eks. Liestøl og Moe, Norske Folkev. II, Nr. 63 p. 94) savnes Verset om Smaadrenge, men Udtrykket: han rei liksom fuglen flaug, anvendes om Kongens Ridt.

I den ovennævnte færøiske Digtning træffer man en mere oprindelig Form, i hvilken Sammenblandingen med Dagmarvisen træder tydeligt frem, (DgF. III Tillæg p. 922). I denne Vise findes Strofer om „Gangeren rød“ og „Fuglen, der fløj“ *baade* om Kongen (Strofe 16) og om Smaasvenden (Strofe 8):

Tath*) var hesin sendisvein
leyp til gangara reyth,
snarlíga skundathi síni ferth
hann reith sum fuglur fleyg.

Strofen staar vel at mærke isoleret. Der optræder kun *een* Smaadreng, ikke som hos Vedel *to*.

Allerede S. Grundtvig havde Øje for, at den færøiske Vise havde nogle Lighedspunkter med Vedels; men han var samtidig paa det Rene med, „at vi i den færøiske Vise om „Drotningin af Rúnborg“ ikke have nogen Omarbejdelse af den hos Vedel trykte Tekst af „Dagmarvisen““. Grundtvigs Beviser: Navneformen *Dagmoy* over for Vedels Dagmar, Angivelsen af Jordemoderens Hjemsted: *Ríbe*, over for Vedels *Ríse* og endelig Færøvisens papistiske Præg (Skærsilden) over for Vedels lutherskrensede Gengivelse viser tydeligt, at Vedel ikke kan være den færøiske Viseforms Kilde. Til Støtte for Grundtvigs Beviser kan man tilføje, at det fremgaar af den Kendsgerning, at Verset om „Gangeren rød“ og „Fuglen, der fløj“ forekommer *baade* i den *norske* og i den *færøiske* Tradition, at dette Vers tilhører

*) Af typografiske Grunde er th indsat for den stemte dentale Spirant.

den til Norge oprindeligt udvandrede Viseform og ikke er en senere Tilføjelse fra Folk, der har kendt Vedels Redaktion. Dette fremgaar ogsaa af Strofens sidste Linie. I A. Svanings Hskr. skriver Vedel „end *fulen* fløy“; i Hundredevisebogen har Vedel rettet Linien til: „en snaren *Falck* hand fløy“, men baade i den norske og i den færøiske Strofe optræder *Fuglen*, ikke Falken.

Grundtvigs Bestemmelse af Redaktionen som en „i det 14. Aarhundrede over Norge — — — til Færøerne udvandret traditionel Form af „Dagmarvisen““ synes i det hele meget troværdig.

I den færøiske Redaktion har vi som paavist en Traditionsform, der er i Slægt med den Redaktion, hvorfra Vedel har hentet sin Variant til A Strofe 9. Vi har allerede i det foregaaende udtalt Formodningen om, at Vedels Variantstrofe gengav en oprindeligere Tekst. Formodningen bestyrkes gennem en Betragtning af B, der ganske mangler en Strofe, der fortæller, at en Smaadrenng sendes af Sted efter Kongen. Det hedder ganske pludseligt:

B 10: Innd da kom den liden smaa-drenng,
och stedes hannd for bord —

Forud derfor gaar følgende Strofe :

B 9: Di lede ud di ganger huide,
lagde paa for-gyldene mille:
och ennd rider di thil Ribe,
førennd di thog dennem huille.

Strofen staar sikkert paa en forkert Plads, hvilket bl. a. fremgaar deraf, at den gentages næsten enslydende som B 13. Her hører den hjemme; thi her skildres Kongens Ridt til Dagmar. De *hvide* Heste (maaske opr. kun *den* hvide Hest?) viser, at Kongen er med. Kongens Ganger var ikke blot ved Genforeningen, men ofte i Folkevisen den hvide Hest.

Men hvor B 9 er sat ind, maa der opr. have været en Strofe om *Smaadrengen*. Det har ikke været Strofen fra Marsk Stigviserne, der er opbygget paa sin særlige Facon, [Sadlen, der skiftes], med Henblik paa, at Smaadrengen, ved at ride Kongens

Ganger, paa Afstand vil forberede Dronningen paa den onde Tidende, han bringer. Langt snarere er det tabte Vers den Strofe, som Vedel har indføjjet, og som findes bevaret i (norsk og) færøisk Tradition.

III.

Det Spørgsmaal melder sig automatisk, om den færøiske Viseform*) paa anden Maade kan give Midler til Belysning af Dagmarvisen, eventuelt med Bistand af Vedels Redaktion. Især vilde det have Interesse, dersom der kunde komme lidt Klarhed m. H. t. Visens Stednavne, hvis Forvirring har bekymret alle Folkeviseforskere fra Grundtvig til Ernst v. d. Recke.

Medens A og C (Vedel) er enige om, at Dagmar ligger syg i Ribe og ventes til Ringsted, har B det omvendte Forhold.

Historien er ikke i Stand til at hjælpe os, da vi mangler sikre Underretninger om, hvor Dronning Dagmar dør. At Vedel og A-Teksten er enige, siger i sig selv ikke meget; mere betyder det, at ogsaa den færøiske Form nævner Ribe som det Sted, hvor Dronningen ligger syg (Strofe 12, 13 og 17), eftersom det er godtgjort, at den tilhører en selvstændig Tradition.

Men ogsaa B peger paa, at Stedet for Dagmars Sygeleje er *Ribe*. Ovenfor er den Formodning udtalt, at B 9 staar paa en forkert Plads. Overførtes Strofen uændret til B 13, vilde Kongens Ridt netop gaa mod Ribe. Flytningen af Strofen til B 9 har øjensynlig afstedkommet Forvirring; man har indsat et nyt Stednavn i B 13 og muligvis samtidig byttet om paa Ribe og Ringsted i Strofe 1.

Det nye Stednavn, der er indsat i Strofe 13, Roskilde, er helt forvirrende. Naar Kongen i Følge B-Visen opholder sig i Ribe, turde det være en mærkelig Vej at ride til Ringsted via Roskilde, især da han har Hastværk. Brix lægger megen Vægt paa dette Roskilde i B, da han mener, at vi her har Melleystationen paa et øst-vestligt Ridt fra Gulland til Ribe (jf. nedenfor). Denne Formodning er dog næppe rigtig. Den Konfusion, som Tabet af den opr. B 9 og Overførelsen af den opr. B 13 til

*) Den norske har i den Grad skiftet Karakter, at kun ganske enkelte Strofer kan identificeres.

denne Plads har medført, synes ogsaa at have provokeret Stednavnet Roskilde, idet Gentagelsen af de to Førstelinier *Di lede ud di ganger huide* har medført Association til en kendt Strofe fra Visen om Rane Jonsens Endeligt:

DgF. 149 B og C Strofe 7: Lede the Rany aff Roskill udt

eller som den hedder hos Vedel:

DgF. 149 D Strofe 7: De fulde Ranild aff Roskilde ud.

Denne Vise har været særlig kendt og meget yndet, ikke blot i sin originale Form, men ogsaa som Vrøvledigtet om Danmarks Købstæder (DgF. III Nr. 149 b, p. 429 f) med Strofe 7:

Ledde thi Kiøge aff Roskiild - udt, —

Til Sammenligning opfører vi vor Visers Strofe B 14:

Di leede ud af Roskyld - bye,
di ware well hundrede suene:
och der hand kom thill Ringsted,
da ware hand mand allene.

Verset giver ikke ret megen Mening. Første Linie maa (som i de andre Redaktioner) have *Kongen* til Subjekt og et Verbum, der udtrykker *red* eller *fo'r* til Centralled. Det er ikke tilstrækkeligt med S. Grundtvig at rette *leede* til *rede* (DgF. III p. 218); *de* maa ogsaa rettes til *han*. Men dette viser tydelig, at Linien er defekt. B-Traditionen har tabt Navnet paa Kongens Opholdssted og Linien *Di lede* osv. i Strofe (9) og 13 har associeret Bynavnet *Roskilde*. Denne Forklaring, der i og for sig nok kan tage sig dristig ud, lader sig underbygge gennem nogle Betragtninger over Kongens Opholdssted. Forudsætningen for Brix' Antagelse af en ældre Tradition er Troen paa, at samme Traditon har nævnet *Gullandsborg* som Kongens Opholdssted. Brix kan her ikke mene, at dette er den oprindelige Tradition, idet han erklærer sig enig med A. D. Jørgensen i dennes Tidsfæstelse af Visen ul det 13. Aarhundredes Midte, samtidig med at han gør opmærksom paa, at Gulland først tilhørte Danmark fra Valdemar Atterdags Tid (1361). Brix' Synspunkter forudsætter derfor, at den oprindelige Tekst har haft andre Lokalbetegnelser, men desuden, at alle de kendte Opskrifter (B

indbefattet) gaar tilbage til „den jyske Tradition“ fra efter Valdemar Atterdags Tid, en Tradition, der har haft Kongeridtet „gennem hele Danmarks Land fra Gullandsborg fjærnt østpaa i Riget, tværs over Øerne til Ribe“. Naar Vedel har en anden Rute, skyldes det (efter Brix' Mening) Vedel selv, saaledes at Vedel skal have indsat *Skanderborg* paa Grundlag af A's *Gullandsborg* (med Varianten *Jullandsborg*), og i det hele taget givet Ridtet „den kraftige jyske Stedfæstelse“. Vedels Afhængighed af Traditionen fra efter Valdemar Atterdags Tid maa i Følge Brix fremgaa, dels af den tydelige Afhængighed af A, dels deraf, at Vedel har *to* Vers om Ridtet — altsaa en Mellestation, der svarer til B-Tekstens Roskildestrofe.

I det første af Vedels Ridevers (C 20) fortælles det, at Kongen følges af 100 Mand, men kommer selvanden til Gridstedbro. I det andet hedder det, at han følges over Randbøl Hede af 15 Mand, men kommer ene Mand til Ribers Bro.

Den første Strofe med de 100 Mand stemmer med A 14 (og B 14). Brix maa derfor, til Brug for Hypotesen om *Roskilde* som Mellestation foreslaa den Rettelse til B 14, at der skal have staaet *15* Mand. Han støtter denne Konjektur ved at henvise til en Strofe i den i øvrigt uvedk. *Vise DgF. 287 V. 10*. Langt mere nærliggende er det at henvise til *Færøtraditionen* af Dronning Dagmarvisen, der kun har *et* Vers om Ridtet. Ligesom i Vedels Tekst standser Ridtet ved en *Bro* (ikke navngivet) og ligesom i Vedels Strofe 21 følges Kongen af 15 Mand. Forklaringen paa, at Vedel har *to* Vers, fremgaa da tydeligt, naar man opstiller flg. 4 Strofer:

A 14:

Der kongen hand drog aff Gullands-borg,
da fulde hannem hundret suenne:
og der hand kam til Ringsted,
da fulde hannem ickon Damors dreng.

Færøisk Strofe 17:

Tá hann fór til Rípu,
fýleðu honum fimtan sveinar;
tá hann kom á alfara-brú,
tá reith tann harra aleina.

C (Vedel 20):

Der Kongen drog aff Skanderborg,
da fulde hannem Hundrede Suenne:
Oc der hand kom til Gridstedbro,
fulde hannem ickon Dagmars Dreng.

C (Vedel 21):

Der hand reed offuer Randbyl Hede,
da fulde hannem Femtan Suenne.
Der hand kom offuer Riber Bro,
da vaar den Herre alene.

Det ses her, at Vedel, ligesom ved Stroferne om Smaadrengen har foretaget en Kombinerung af A-Teksten og den Tradition, vi møder i Vestnordisk. Vedel er den første, der indfører en Mellemstation, *Gredsted* p. Grundlag af A's Lapsus (*Ringsted*). Hypotesen om *Roskilde* som Ridtets Mellemstation maa falde.

Men hermed turde der ogsaa være rokket ved Formodningen om, at Gullandsborg tilhører en rodfæstet jydsk Tradition. I sig selv maa det vist siges at være lidt dristigt (som Brix) at formode, at det er Vedel, som har indsat Navnet *Skanderborg* „med uvilkaarlig Mindelse fra Marsk Stig Visen, hvis Vers her var laant“. Nok saa sandsynligt lyder det, at den Tradition, paa hvilken A hviler, og som har puttet Marsk Stigvisens Smaadreng ind i Dagmarviserne og trukket Højenloftsbroen (fra Skanderborg Slot) ind med, er den samme, som har Ansvaret for, at Skanderborg i en Del af Visetraditionen optræder som Kongens Opholdssted. Vedel kan have hørt Varianter af A, der ikke har haft *Gullandsborg*, men *Skanderborg*. I saa Fald er Gullandsborg et sent Indskud foranlediget af et Menneske, der har troet, at Dronning Dagmars Kong Valdemar var Valdemar Atterdag, Gullands Erobrer. Paa lignende Maade har som bekendt Sagnet flyttet Valdemar I's Elskede, Tovelille, til samme Valdemar Atterdag (f. Eks. hos Erasmus Lætus og Peder Syv). Folket er troløst mod sine Helte. De gamle glemmes for de nye, der ikke sjældent kommer til at nyde Frugten af Forgængernes Ry. I det 15. og 16. Aarhundrede har Valdemar Atterdag rimeligvis for store Dele af Folket staaet som den eneste Valdemar og spærret for Udsigten til sine to stolte Navnefæller.

Hvad Formen *Gullandsborg* i A angaar, har allerede S.

Grundtvig bemærket, at en Haand (ikke Vedels) har ændret Ordet til *Jullandsborg*. Heri kan man muligvis ogsaa se et Udslag af den Tradition, der nævner *Skanderborg* som Valdemars Opholdssted ved Dagmars Død. Skanderborg var, fra Frederik IIs Tid, de danske Kongers jydsk Hovedresidens: Jyllands Borg*)

Alt i alt synes de østdanske Navneformer, *Ringsted* [A 14], *Roskilde* [B 14] og *Gullandsborg* [A 14] at være sene Ændringer, der skyldes daarlig Overlevering. Heraf kan man dog intet slutte m. H. t. Sagnets historiske Baggrund, men Forholdet udelukker ikke den Antagelse, at Riddet Skanderborg—Ribe er knyttet til Dronning Dagmars Død med mere end Sagnets Ret.

IV.

Det er naturligtvis ikke muligt paa Grundlag af de her meddelte spredte Iagttagelser at slutte noget alment om Vedels tekstkritiske Metode. Det kan dog siges, at han i det foreliggende Tilfælde synes at anvende en Fremgangsmaade, som bringer hans store Efterfølger *Svend Grundtvig* i Erindring. Naar denne skulde frembringe en Standardtekst, medtog han saa mange af Traditionernes Vers, som paa nogen Maade kunde forliges indbyrdes. Senere Forskere som *Axel Olrik* gik den modsatte Vej og udskilte alle mistænkelige Strofer i Haab om paa den Maade at naa frem til en bedre Tekst. I det store og hele maa *Olriks* Metode anbefales. Dette skal dog ikke siges til Vedels Forklejnelse. Udgangspunktet for den lærde Ripensers System med Viseteksterne var hans historiske Indsamlingsarbejde, der netop var saa tragisk p. G. a hans Umættelighed m. H. t. Kildestof. I det hele bør man vist i højere Grad, end man har for Skik betragte Vedels Hundredevisebog som Led i hans Virksomhed med Historien. Ofte citeres Stykker af hans Fortale,

*) I dette Spørgsmaal yder Færøtraditionen os ingen Hjælp. Færøvisen har, forstaaeligt nok, kun eet Stednavn, Ribe. Om Visen før sin Udvandring har haft *Skanderborg* med, er uvist, selv om Angivelsen af Ribe kunde friste os til den Formodning, at Visen har nævnt et *jydsk* Slot. Tænkes kan det ogsaa, at Visen før sin Udvandring har haft et mindre Sammenstød med A-Traditionen (herfor taler 3. Linie i Visens Strophe 6), og at dette kan have influeret paa Stednavnene.

der skal godtgøre, at han næsten besidder den moderne Historikers Skepsis m. H. t. Digtningens Kildeværdi. Dette er dog kun delvis Sandhed. I sit Værk „Om den danske Krønike at beskrive“ (Udgivet 1787 af Rasmus Nyerup) opfører Vedel udtrykkelig *Viser* som „Middel og Redskab“ (D: Kilder) til en Fædrelandshistorie — (p. 26) og jævntiller den med „skønne gamle Monumenter, Breve, Historier og Krøniker“. De 10 Aar, der ligger mellem dette Skriffs Affattelse (1581) og Hundredevisebogens Udgivelse, har ikke fuldstændig berøvet Vedel Troen paa, at i hvert Fald en Del af Viserne har historisk Værdi. Herom taler adskillige Sider i Fortalen, men ogsaa selve Stoffets Opstilling. Vedel er, som det sømmer sig en Folkeviserudgiver, lidt af en Systematiker. Han er den første, der har søgt at rubricere Folkeviser. Fra dette Arbejde stammer for øvrigt den lidet lykkelige Terminus „*Kæmpeviser*“, brugt i Angivelsen af Indholdet af Boges første Part, de for Vedels nøgterne Syn lidet troværdige og fabelsyldte *Viser* om Fortidsvæsenere og lignende.

Vedels Hjerter hænger ganske øjensynligt ved Bogens *anden* Part. om hvis Indhold han siger: „hues som findes i den anden part. besynderligen om vore Danske Konger, det rimer sig mest med Sandhed“. (Hundredevisebogen p. 22).

Men Vedels Ordning af Stoffet og hans smaa Fortaler til Digtene viser, at Vedel, selv inden for 2. Part, sigter sit Stof i en lidt mere fantastisk — og en mere troværdig Gruppe. Om de første 10 *Viser* i 2. Part siger han saaledes i Indl. til Nr. 1: „UDI dene oc disse Ni eller Ti nest efterfølgendis *Viser*, giffuis saare megen vnderlighed med Konge Børns Forskabelse oc anden Tilfald, som dennem i deris Ungdoms Aar er Vederfaren“. Læseren advares mod blind Tro. Distinktionen kommer tydeligt frem i Fortalen til II, 14, hvor det hedder: DENNE Vise om S. Oluff Kong i Norge, er en Poetiske oc icke en Historiske Dict. Thi wi finde intet saadant udi de Norske Krønicker, at hand skulde trædtis med sin Broder Harald om Norge“. — Visernes Paalidelighed maales m. a. O. paa Baggrund af andet Kildestof. Hvor Visernes Beretninger ganske savner Støtte i andre Kilder, forholder Vedel sig skeptisk, men hvor den samme Begivenhed skildres afvigende i en Krønike og i en *Vise*, lader han begge

Kilder staa ved deres Værd. Derfor anfører han i sin Saxo-Oversættelse (p. 303), at der foruden Saxos Beretning findes „lagd en Dansk Vise, som endnu siungis almindeligen vdi Judland“, om Erik Emuns Drab, ligesom han ved Gengivelsen af denne Vise i Hundredevisebogen erindrer om, at Saxo har en noget anden Beretning om Drabsmotivet (Hundredevisebogen p. 249). S. Grundtvig har utvivlsomt Ret, naar han peger paa nogle Strofer i denne Vise, som han tillægger Vedel selv. Det gælder navnlig Vedels Strofe 20—24, hvor Kongen saa stærkt pukker paa Loven:

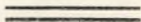
21: „Naar huer maa raade met vold oc Suerd
Er Lowen icke en Bøne verd“.

23: „Din Søloff oc Guld passer ieg icke paa:
Lowen sin gang io haffue maa“.

Versene støtter sig til Saxos Beretning om Erik Emuns Iver efter at øve Retfærd og vogte Lov og Dom (jf Vedels Overs. p. 301—303). Der er her virkelig et Sted, hvor man med Sikkerhed kan udpege Vedel som Meddigter. Det er ikke høj Poesi, han forfatter, men han tilfredsstiller sin historiske Indstilling dermed.

Erik Emun-Visen findes indenfor den lille Kærne af historiske Viser, der mest synes at have haft Vedels Hjerter, og hvis Højdepunkt er Cyklussen om Marsk Stig. Sammesteds staaer Visen om „Droning Dagsmars dødelige Afgang“. Fabelen i denne Vise, Dronningens midlertidige Opvaagnen, forklarer han rationalistisk, ligesom han egenmægtigt fjerner sine Forlægs papi-stiske Kætterier (Skærsilden).

Fortællingens ydre Form har han villet gøre saa korrekt og sandsynlig som muligt. Derfor har han kombineret de af ham kendte Visetraditioner, hvorved han har faaet selv ret smaa Varianter med i sin endelige Tekst.

LÆRERHØJSKOLENS BERETNING
OG
LÆSEPLAN

Beretning for Læseåret 1936—37.

I 1936—37, Lærerhøjskolens 6. Undervisningsaar, har der været undervist i Fagene Dansk, Engelsk, Fransk, Alm. Geografi med Erhvervsgeografi, Historie, Matematik med Regning, Svensk og Tysk. Undervisningen har været givet dels i Form af Aarskursus og dels paa kortere Kursus.

Læseplanen paa Aarskursus har været anlagt saaledes, at der i Løbet af to Aarskursus gennemgaas et Pensum, som i det væsentlige omfatter de Krav, der stilles ved *Faglærer-Faglærerindeeksamen*, saaledes at Kursisterne, saavel Nær- som Fjernkursisterne, har kunnet benytte Aarskurserne som en Forberedelse til den nævnte Eksamen. Paa lignende Maade har Begynderkurserne i Sprog været benyttet af Kursisterne til Forberedelse til de ministerielle Tillægsprøver.

Undervisningen har i Aar omfattet følgende *Aarskursus*: 1. og 2. i Dansk, 2. 3. og 4. i Engelsk, 1. og 3. i Fransk, 1. i Geografi, 1. i Historie, 1. og 2. i Matematik og 2., 3. og 4. i Tysk.

Desuden har der været undervist paa *kortere Kursus* i *Engelsk* for Begyndere, Viderekomne og Fremskredne, i *Tysk* for Viderekomne og Fremskredne, i *dansk Litteratur* samt i *Svensk* for Begyndere.

Lærerforsamlingen.

Lærerkæfterne har været følgende:

Adjunkt, cand. mag. *Th. Aastrup*, Geografi.

Magister *G. Albeck*, Dansk, Historie, Svensk.

Adjunkt, Magister *G. Boldsen*, Matematik.

Cand. mag. *Aa. Lund*, Tysk.

Cand. mag. *Stenfeldt Mathiasen*, Fransk.

Cand. mag. *E. Tyrrestrup*, Engelsk.

Kursisterne.

I Undervisningsaaret 1936—37 har 54 Kursister søgt Optagelse paa Lærershøjskolen i Jylland. Ialt har Højskolen dermed været søgt af 300 Aar-Kursister, idet Tilgangen de enkelte Aar har været følgende:

1931—32: 31

1932—33: 51

1933—34: 57

1934—35: 57

1935—56: 50

1936—37: 54

I 1936-37 har Kursister og Fagfordeling været flg.:

	Dansk	Engelsk	Fransk	Geografi	Historie	Matemat.	Svensk	Tysk
Abild, Frk., Brabrand	x						x	
Albertsen, Eva, Brabrand			x					
Andersen, Anna, Hornslet		x						
Andersen, Dorthea, Aarhus		x						
Andersen, G. E., Stenstrup						x		
Bach, G. Frk., Aarhus								x
Beyer, A., Risskov							x	
Drachmann, M. B., Aabyhøj							x	x
Fredbøg, Andreas, Aarhus								x
Herskind, Johs., Silkeborg						x		
Hygum, Kirsten, Broager		x						
Hougaard David, Haslev						x		
Holm, Walther, Padborg			x					
Jensen, E., Vorup pr. Randers	x							
Jensen, Frode, Moesgaard pr. Løgstrup		x						
Jensen, Thøger, Aarhus							x	
Jensen, P., Viby Jyll.		x						
Kringelum, K. E., Assens						x		
Kristiansen, E. Mondrup, Silkeborg						x		
Karlsen, Andreas, Risskov		x						
Kragh, Inger, Aarhus								x
Krogh, Johanne, Brabrand	x							
Ladefoged, R., Ringkøbing								x
Laursen, Henry, Aabyhøj							x	
Laursen, Laurits, Aarhus								x
Laursen, Margrethe, Bindeslev		x						
Laursen, P., Knudsgaard pr. Viborg								x

(Fortsættes)

	Dansk	Engelsk	Fransk	Geografi	Historie	Matemat.	Svensk	Tysk
Lembøll, E. G., Kolding						x		
Meinhardt, A., Sønderborg					x			
Mikkelsen, Frk., Brabrand			x					
Mortensen, Gudrun, Ebeltoft								x
Neizig, Inger, Hammel								x
Nielsen, Emma, Horsens				x				
Nielsen, Frode, Risskov		x						
Nielsen, Kathrine, Risskov		x						
Nielsen, Hans M., Rønne								x
Nygaard, Halfdan, Sønderborg						x		
Olsen, E., Nørremark pr. Marstal		x						
Olsen, Immanuel, Christiansfeld						x		
Pedersen, Axel, Aarhus		x						
Petersen, Gudrun, Skanderborg							x	
Rasmussen, Bomholt, Aarhus	x	x						
Rasmussen, P. V., Slagelse						x		
Schmidt, Ejnar, Aarhus								x
Steffensen, A., Svanninge pr. Faaborg		x						
Svane, K., Kolding		x						
Søndergaard, P. K., Vejlbj pr. Vraa								x
Sørensen, Fred., Padborg	x							
Sørensen, Helge, Ølgod		x						
Thomsen, H. Rask, Nykøbing M.						x		
Thomsen, El. Glavind, Vamdrup								x
Vejlbj Karl, Hinnerup								x
Vestergaard, Fr, Heden pr. Aalbæk		x						
Værbak, C., Aagerup pr. Roskilde	x							

Indbydelse

til

Kursus i Læseåret 1937—38.

Det nye Læseaar begynder d. 6. September 1937.

Den daglige Undervisning paa Nærkursus begynder Kl. 16⁰⁰. Kursusaaret gaar fra 1. September til 30. Juni; iøvrigt holdes de almindelige Skoleferier.

A. Nærkursus.

Under Forudsætning af fornøden Tilslutning afholdes følgende Kursus for ansatte og uansatte:

I. Aarskursus.

Første Aarskursus i Engelsk, Fransk, Tysk og Almindelig Fonetik beregnet paa Kursister uden Forkundskaber i disse Fag, samt i Dansk, Historie, Naturhistorie, Fysik, Geografi og Matematik med Regning, baseret paa de ved Lærer(inde)eksamen erhvervede Kundskaber i Fagene.

Andet Aarskursus i Engelsk, Fransk og Tysk, som kan afsluttes med de ministerielle Tillægsprøver i Juli, samt i Dansk, Historie, Geografi, Fysik og Matematik med Regning, som kan afsluttes med Faglærer-Faglærerindeksamens teoretiske Del.

Tredje Aarskursus i Engelsk, Fransk og Tysk med Disciplinerne Sproglære og Stilskrivning, Litteraturhistorie, Fonetik og Gennemgang af Litteraturværker.

Fjerde Aarskursus i Engelsk, Fransk og Tysk, som kan afsluttes med Faglærereksamen.

Kandidater til Faglærer- Faglærerindeksamnen kan, naar de i Forvejen har bestaaet Lærer(inde)eksamen, nøjes med eet Fag.

II. Centralkursus

med Henblik paa den nye Lov om Folkeskolen.

Under Hensyn til de Retningslinjer, der angives i den nye Folkeskolelov, indretter Lærerhøjskolen i Jylland følgende *Centralkursus* i de nye obligatoriske Fag:

a. Emneundervisning.

I Henhold til Lovens § 19 om den praktiske Mellemskole paabegyndes et Kursus i *Emneundervisning*, der i Aar vil omfatte Aarhusegnens Hjemstavnslære.

I Efteraarshalvaaret 1937 gennemgaas saaledes Aarhusegnens Natur: Geografi, Geologi, Zoologi og Botanik

I Foraarssemestret 1938 gennemgaas derpaa Aarhusegnens Kultur: Arkæologi, Historie, Litteratur, Kunst og Erhvervsliv.

I Løbet af Kursustiden foretages Ekskursioner til Steder paa Aarhusegnen af naturhistorisk, historisk og erhvervsmæssig Interesse.

b. Kortere Kursus.

I Henhold til Lovens § 19 foranstattes endvidere kortere Kursus i følgende nye Fag:

1. *Sundhedslære med Alkoholiære.*
2. *Samfundslære og udvalgte Partier af Verdenshistorien.*
3. *Tegning for Landsbyskoler.*
4. *Matematik for Landsbyskoler.*
5. *Den elementære Sprogundervisnings Metodik.*
6. *Zoologi og Botanik.*
7. *Kvindelig Husgerning.*
8. *Haandarbejde.*

III. Frie Kursus.

Endelig paabegyndes i 1936-37 følgende frie Kursus:

1. *Børnepsykologi.* Begynderkursus.
2. *Nutidens Historie.* En kort Oversigt.
3. *Nutidens Litteratur*, dels i Foredragsform, dels i Form af Studiekredsarbejde.
4. *Kursus i Oplæsning, Diktion og Rhetorik.*

B. Fjernkursus.

Fjernkursus, der gennem Aarene har været søgt af et forholdsvis stort Antal Kursister fra hele Danmark, er indrettet saaledes, at Fjernkursisterne saa vidt muligt følger Undervisningsplanen paa Aarskursus for Nærkursister, idet det paa Lærershøjskolen gennemgaaede eller et tilsvarende Stof tilsendes dem med Posten ved Ugens Slutning i Form af Opgaver, der besvares af Fjernkursisterne i den følgende Uge og derpaa indsendes til Højskolen til Rettelse og Kritik, saaledes at Fjernkursisten hver Mandag modtager et nyt Sæt Opgaver. Det følger heraf, at Fjernkursisten i sit Hjem kan forberede sig til Tillægsprøverne eller til Faglærer(inde)eksamen eller benytte Studiet som et eksamensfrit Aarskursus. I hvert af nedennævnte Aarskursusfag kan optages indtil 10 Kursister:

1. Kursus, der omfatter det ved Tillægsprøverne krævede Penum:

Første Aarskursus i Engelsk, Fransk, Svensk og Tysk, beregnet for Kursister uden eller med ringe Forkundskaber i Fagene.

Andet Aarskursus i Engelsk, Fransk, Svensk og Tysk, som afsluttes med de ministerielle Tillægsprøver for Lærere og Lærereinder.

2. Kursus, der i Løbet af to Læseaar gennemgaar et Penum, som i der væsentlige svarer til det ved Faglærerinde-Faglærereksamen krævede:

Første Aarskursus i Dansk, Historie, Naturhistorie, Geografi med Geologi og Matematik med Regning, baseret paa de ved Lærereksamen erhvervede Kundskaber.

Andet Aarskursus i Dansk, Historie, Naturhistorie, Geografi med Geologi og Matematik med Regning. Kan afsluttes med Faglærereksamen eller benyttes som frit Aarskursus.

Tredje Aarskursus i Engelsk, Fransk og Tysk, bygger paa Real- eller Præliminæreksamen, Tillægsprøverne eller den nye Lærer(inde)eksamens Krav.

Fjerde Aarskursus i Engelsk, Fransk og Tysk, som kan afsluttes med Faglærereksamen.

3. Endelig paabegyndes i Matematik for Fjernkursister et Kursus, der i Løbet af to Læseaar gennemgaar et Pensum, der i det væsentlige svarer til det ved matematisk Studentereksamen krævede.

Da Fjernkursus i Almindelighed forudsætter, at Kursisten har sit Skolearbejde at passe ved Siden af Læsningen, tilraades det paa Fjernkursus at nøjes med eet Fag.

I Tilknytning til de Kurser, der er anført Side 25-26 under Nærkursus, II. Centralkursus og III. Friere Kursus, vil der blive paabegyndt Fjernundervisning, dersom tilstrækkelig Interesse derfor og de faglige Omstændigheder skønnes at tillade det.

Afgifter.

Kursister, der læser paa Årskursus, som fører til Tillægsprøverne, betaler 10 Kr. mdl. pr. Fag, og paa Kursus, der fører til Faglærereksamen, 20 Kr. mdl. pr. Fag, hvilke Afgifter gælder baade Nærkursister og Fjernkursister; de sidste afholder desuden Lærerhøjskolens Portoudgift, ca. 7 Kr. for hele Kursusaaret.

Kursister i Matematik paa Fjernkursus under Punkt 3 betaler 10 Kr. mdl.

For at faa Adgang som Nærkursist til de under II nævnte Centralkurser a og b samt til de under III nævnte friere Kurser løses et *Semesterkort*, som koster 35 Kr., paa Højskolens Kontor, Guldsmædgade 25, Aarhus. Det giver Adgang til samtlige Kurser, der afholdes under II og III i det paagældende Halvaar. Et Halvaar omfatter Tidsrummet September—Januar eller Februar—Juni.

Forstanderskifte.

Fra 1. August 1937 skifter Højskolen Ledelse, idet Magister *G. Albeck* fra denne Dato er udpeget til Forstander for Lærershøjskolen i Jylland.

Naar jeg har taget den Beslutning at trække mig tilbage fra Lærershøjskolens direkte Ledelse, skyldes det, at det efterhaanden er blevet ugørligt for en enkelt Mands Arbejdskraft at overkomme den daglige Ledelse af samtlige de tre Undervisningsanstalter, som Akademiet i Aarhus efterhaanden er kommet til at omfatte, og blandt hvilke Lærershøjskolen i Jylland ogsaa fremtidig vil udgøre 1. Afdeling.

Aarhus, i Maj 1937.

Sv. Andersen.